

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, fakss: 67244074, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

ATZINUMS **pārbaudes lietā Nr.2016-21-16B¹** Rīgā

2018.gada 3. augustā Nr. 6-6/23

Pēc pievienotā saraksta

Latvijas Republikas Saeimai
saeima@saeima.lv

Latvijas Republikas Ministru kabinetam
vk@mk.gov.lv

Par pienākumu maksāt OIK elektroenerģijas neto norēķina sistēmas ietvaros

Tiesībsargs ir izskatījis pārbaudes lietu par Elektroenerģijas neto norēķinu sistēmas (turpmāk arī - neto norēķinu sistēma) ietvaros noteikto kārtību, ka mājsaimniecības lietotājam, kas ražo elektroenerģiju paša patēriņam, jānorēķinās par obligātā iepirkuma komponentēm (turpmāk – OIK) par visu elektroenerģijas apjomu, kas saņemts no tīkla.

Pārbaudes lieta ierosināta, izskatot vairāku privātpersonu (turpmāk kopā – iesniedzēji) iesniegumus, kuros norādīts, ka iesniedzēji, izmantojot savā īpašumā uzstādītas saules baterijas, ražo elektroenerģiju no saules enerģijas, proti, atjaunojamajiem energoresursiem (turpmāk – AER) un uz līguma pamata ir vienojušies ar publisko tirgotāju par dalību neto norēķinu sistēmā, proti, iesniedzēji saražoto, bet nepatērēto, elektroenerģiju nodod kopējā tīklā, saņem to atpakaļ atbilstoši savam patēriņam un nesaņem nekāda veida atlīdzību par kopējā tīklā nodotās elektroenerģijas apjomu. Līdz ar to rodoties situācijas gan, kad kopējā tīklā nodotā elektroenerģija nosedz iesniedzēju patēriņu, gan arī, kad patēriņš pārsniedz kopējā tīklā nodoto elektroenerģijas apjomu un iesniedzēji pērk citu ražotāju elektroenerģiju. Iesniedzējiem saskaņā ar tirgotāja izrakstīto rēķinu jānorēķinās par elektroenerģiju neto patēriņa apmērā un sistēmas pakalpojumiem, kā arī OIK par visu elektroenerģijas apjomu, kas norēķinu periodā ir saņemts no elektrotīkla. Iesniedzēji

¹ Šī atzinuma ietvaros tiesībsargs nevērtē elektroenerģijas obligātā iepirkuma sistēmas atbilstību taisnīguma principam un tiesiskuma principam kopumā.

uzskata minēto kārtību par netaisnīgu, tā kā tā paredz pienākumu maksāt OIK arī par to elektroenerģijas apjomu, kas atbilst pašu saražotās elektroenerģijas no AER apjomam, ko tie ir nodevuši kopējā tīklā un saņem atpakaļ. Iesniedzēji atbalsta norēķināšanos par sistēmas pakalpojumiem, jo tos izmanto, taču iebilst par OIK piemērošanu tam elektroenerģijas apjomam, kas atbilst pašu no AER saražotajās un kopējā tīklā nodotās un atpakaļ saņemtās elektroenerģijas apjomam.

Taisnīguma princips ir viens no galvenajiem tiesību idejas avotiem Rietumu kultūrā. Tieši no vispārējā taisnīguma principa izriet cilvēktiesības uz vienlīdzību.²

Lai vērtētu, vai ir taisnīgi iesniedzējiem piemērot OIK maksājumu par visu no tīkla saņemto elektroenerģiju, pārbaudes lietā vērtēta Elektroenerģijas tirgus likuma 28. panta piektās daļas, 30. panta trešās daļas, 30.² panta trešās daļas un pārejas noteikumu 53. punkta, ciktāl tie nosaka pienākumu visiem Latvijas elektroenerģijas galalietotājiem segt izmaksas proporcionāli savam elektroenerģijas patēriņam par obligātajā iepirkumā iepirkto saražoto elektroenerģiju, kompensējot publiskajam tirgotājam iepirkuma izdevumus, Elektroenerģijas tirgus likuma 30.¹ panta daļas vārdu “vai citiem normatīvajos aktos noteiktajiem maksājumiem” un Ministru kabineta 2014.gada 21.janvāra noteikumu Nr.50 „Elektroenerģijas tirdzniecības un lietošanas noteikumi” (turpmāk - Noteikumu Nr.50) 17.punkta vārdu “un OIK par visu no kopējā tīkla saņemto elektroenerģiju saskaņā ar tirgotāja izrakstīto rēķinu” atbilstība Latvijas Republikas Satversmes 91.panta pirmajam teikumam.

Tiesiskais regulējums

1. Elektroenerģijas tirgus likuma 30.¹ pantā noteikts, ka Elektroenerģijas neto norēķinu sistēma ir kārtība, kādā veicami maksājumi par patērēto elektroenerģiju un kādā sadales sistēmas operators veic ieskaitu par mājsaimniecības lietotāja patērēto elektroenerģiju un saražoto elektroenerģiju, kas nodota sadales sistēmas operatora tīklā (turpmāk arī - kopējā tīklā). Ja saskaņā ar patērētā un saražotā elektroenerģijas apjoma aprēķinu mājsaimniecības lietotājs sadales sistēmas operatora tīklā ir nodevis vairāk elektroenerģijas nekā patērējis, attiecīgo elektroenerģijas apjomu ieskaita nākamajā elektroenerģijas norēķinu periodā tā gada ietvaros, kurš sākas 1.aprīlī un beidzas 31.martā. Elektroenerģijas neto norēķinu sistēmas norēķinu periods ir viens kalendāra mēnesis. Mājsaimniecības lietotājam, kas ražo elektroenerģiju patērēšanai savā mājsaimniecībā paša vajadzībām (galapatēriņam), ir tiesības norēķinos par mājsaimniecībā patērēto un saražoto elektroenerģiju izmantot elektroenerģijas neto norēķinu sistēmu, ievērojot noteiktus nosacījumus.

Elektroenerģijas tirgus likuma 30.¹ panta trešajā daļā noteikts, ka Elektroenerģijas neto norēķinu sistēmu piemēro tikai norēķiniem par mājsaimniecības lietotāja patērēto elektroenerģiju, bet nepiemēro norēķiniem par saņemtajiem sadales sistēmas pakalpojumiem vai citiem normatīvajos aktos noteiktajiem maksājumiem.

Savukārt no Elektroenerģijas tirgus likuma 30.¹ panta ceturtajā daļā noteiktā, ka kārtību, kādā mājsaimniecības lietotājs vienojas ar sadales sistēmas operatoru par elektroenerģijas neto norēķinu sistēmas piemērošanu, un kārtību, kādā tā piemērojama, nosaka Ministru kabinets, izriet Noteikumu Nr.50 17.punkts, kas paredz iesniedzēju kā mājsaimniecības lietotāju pienākumu norēķināties par elektroenerģiju neto patēriņa

² Sk. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. E.Levita Satversmes 91.panta komentāri, 75.lpp.

apmērā, sistēmas pakalpojumiem un OIK par visu no kopējā tīkla saņemto elektroenerģiju saskaņā ar tirgotāja izrakstīto rēķinu.

Noteikumu Nr.50 2.15.apakšpunktā definēts, ka neto patēriņš ir no elektrotīkla saņemtās elektroenerģijas un elektrotīklā nodotās elektroenerģijas apjoma starpība viena norēķinu perioda (mēneša) ietvaros.

Noteikumu Nr.50 18.punktā noteikts, ja neto patēriņš norēķinu periodā ir negatīvs, sadales sistēmas operators neto patēriņa apjomu ieskaita nākamajā norēķinu periodā kā elektrotīklā nodoto elektroenerģiju, bet norēķinu periodā mājsaimniecības lietotāja neto patēriņš ir nulle.

Proti, ja neto norēķinu sistēmas lietotājs ir nodevis tīklā vairāk nekā pēc tam no kopējā tīkla saņēmis atpakaļ un patērējis, šī starpība tiek pārnesta uz nākamā mēneša bilanci.³

Tātad, kas attiecas uz norēķinu kārtību neto norēķinu sistēmā, tad neto norēķinu sistēmas lietotājam saskaņā ar publiskā tirgotāja izrakstīto rēķinu ir jāveic, pirmkārt, maksājumi par elektroenerģiju, ja tā tiek papildus pirktā no publiskā tirgotāja, gadījumos, kad paša saražotās un kopējā tīklā iepludinātās elektroenerģijas daudzums nav pietiekams, otrkārt, maksājumi par infrastruktūras, proti, sadales sistēmas pakalpojumiem proporcionāli no kopējā tīkla saņemtās elektroenerģijas daudzumam, jo neto nerēķinu sistēmas lietotājs nodod kopējā tīklā ražošanas brīdī pie sevis nepatērēto elektroenerģiju, ko izlieto atbilstoši savam pieprasījumam, un, treškārt, OIK un jaudas OIK par ampēriem.

Vienlaikus atzīmējams, ka Elektroenerģijas tirgus likuma 28. panta piektā daļa, 30. panta trešā daļa, 30.² panta trešā daļa un pārejas noteikumu 53. punkta regulējums cita starpā nosaka pienākumu visiem Latvijas elektroenerģijas galalietotājiem segt izmaksas proporcionāli savam elektroenerģijas patēriņam par obligātajā iepirkumā iepirkto saražoto elektroenerģiju, kompensējot publiskajam tirgotājam iepirkuma izdevumus.

Pārbaudes lietā saņemtie viedokļi

2. Lai objektīvi un vispusīgi izskatītu pārbaudes lietu, tiesībsargs ir pieprasījis un saņēmis informāciju no Latvijas Valsts Prezidenta kancelejas, Latvijas Republikas Saeimas Tautsaimniecības, agrārās, vides un reģionālās politikas komisijas, Ekonomikas ministrijas, Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas, Latvijas Atjaunojamās enerģijas federācijas, enerģētikas eksperta Jura Ozoliņa un biedrības “Saules enerģijas asociācija”, pēc būtības uzdodot vienu jautājumu: vai noteiktā kārtība, ka personām, kas savās mājsaimniecībās paši ražo elektroenerģiju no atjaunojamiem dabas resursiem savām vajadzībām, ir pienākums norēķināties par OIK par visu elektroenerģijas apjomu, kas norēķinu periodā ir saņemts no elektrotīkla, ir uzskatāma par taisnīgu?

2.1. Latvijas Valsts Prezidenta Enerģētikas drošības komisija, atsaucoties uz šīs komisijas vadītāja, enerģētikas eksperta, sniegto viedokli tiesībsargam, norādīja, ka pašreizējais regulējums par neto uzskaiti ir pretrunīgs, vērtējot taisnīguma par maksājumiem izpratni laikā, kad šīs normas iestrādāja Elektroenerģijas tirgus likumā un

³ No iepriekš norādītā atzīmējams, ka neto sistēmā paredzētais, ja kādu mēnesi tīklā ir nodots vairāk nekā patērēts – tad attiecīgo elektroenerģijas apjomu ieskaita nākošajā norēķina periodā, attiecināms uz norēķinu gadu, kurš sākas 1.aprīlī un beidzas 31.martā. Ja šī viena gada norēķinu periodā ir izveidojies nepatērētās kopējā tīklā nodotās elektroenerģijas nosacīts uzkrājums, šis elektroenerģijas apjoms nepāriet uz nākamo periodu. Minētā kārtība neto norēķinu sistēmā pārbaudes lietā nav vērtēta, ievērojot saules elektroenerģijas ražošanas un patēriņa gada ciklu sezonālītāti.

Elektroenerģijas lietošanas noteikumos – konkrēti 2013.gada beigās. Tā norāda: kā secināms no publiskām diskusijām, politiskais atbalsts nav bijis par labu taisnības izpratnei iepriekš formulētajā jautājumā.⁴

Enerģētikas drošības komisijas ziņojumā “Komisijas ekspertu ziņojums par līdzšinējo Latvijas enerģētikas politikas ietvaru un rekomendācijas procesa uzlabošanai (29.11.2016.)” kā vēlams secināts, ka privātās un komerciālās teritorijās (ne enerģijas uzņēmumu) iegūtā enerģija nonāk tīklā jaudas pārpalikuma periodos uz tirgus principiem⁵.

2.2. Enerģētikas eksperts Juris Ozoliņš ir sniedzis viedokli, ka uzskata esošo neto norēķinu sistēmu par modernizējamu, ievērojot mūsdienu tehnoloģiju sasniegumus, veicinot vietējās enerģijas iegūšanu.

2.3. Latvijas Atjaunojamās enerģijas federācija un biedrība “Saules enerģijas asociācija” ir paudušas nostāju, ka uzskata neto norēķinu sistēmas esošo kārtību par pienākumu maksāt OIK par netaisnīgu. Biedrība “Saules enerģijas asociācija” ir 2016.gadā vērsusies Latvijas Republikas Saeimas Tautsaimniecības, agrārās, vides un reģionālās politikas komisijā ar priekšlikumu veikt grozījumus Elektroenerģijas tirgus likuma 30.¹ panta trešajā daļā, nosakot, ka neto norēķinu sistēmu piemēro arī norēķiniem par OIK.⁶

2.4. Latvijas Republikas Saeimas Tautsaimniecības, agrārās, vides un reģionālās politikas komisija informēja, ka 12. Saeimas deputāti Ilmārs Latovskis un Ingmārs Līdaka bija iesnieguši priekšlikumu Elektroenerģijas tirgus likuma 30.¹ panta trešajā daļā piemērot OIK neto norēķinu sistēmu⁷, taču priekšlikums atsaukts pēc diskusijām, ko izvērtā akciju sabiedrība “Sadales tīkli”, Ekonomikas ministrija, Latvijas Atjaunojamās enerģijas federācijas pārstāvji, biedrības “Saules enerģijas asociācija” un vairāki deputāti.⁸

2.5. Ekonomikas ministrija paskaidrojusi, ka tās vērtējumā, iesniedzēju viedoklis par to, ka neto norēķinu sistēma “nodrošina māsaimniecības saražotās elektroenerģijas uzglabāšanu”, ir kļūdains un klajā pretrunā ar vairākiem būtiskiem elektrotīkla tehniskās un komerciālās darbības principiem, jo Latvijas elektroenerģijas sadales un pārvades sistēmas operatori šobrīd tīkla lietotājiem nesniedz elektroenerģijas uzglabāšanas pakalpojumus, bet gan nodrošina to, lai no elektroenerģijas ražotājiem un starpvalstu savienojumiem piegādātās elektroenerģijas jauda jebkurā mirklī būtu vienāda ar lietotāju pieprasīto jaudu. Gadījumos, ja elektroenerģijas ražotāju tīklā nodotās jaudas sistēmas ietvaros pārsniedz lietotāju pieprasītās elektroenerģijas jaudas, pārvades sistēmas operators nodrošina šīs elektroenerģijas pārvadi uz kaimiņvalstu energosistēmām, savukārt elektroenerģijas tirgotāji nodrošina elektroenerģijas tirdzniecību vairumtirdzniecības tirgos Latvijas un kaimiņvalstu teritorijās. Iesniegumā paustais viedoklis par elektroenerģijas tīklu operatoriem šķietami glabāšanā nodoto elektroenerģiju, ir pretrunā

⁴ Latvijas Valsts Prezidenta kancelejas 10.02.2017. atbilde Nr.241 “Par informācijas sniegšanu”.

⁵ Komisijas ekspertu ziņojums par līdzšinējo Latvijas enerģētikas politikas ietvaru un rekomendācijas procesa uzlabošanai (29.11.2016.), 4.2.5.punkts, 16.lpp.//Pieejams: Komisijas ekspertu ziņojums par līdzšinējo Latvijas enerģētikas politikas ietvaru un rekomendācijas procesa uzlabošanai (29.11.2016.)”.

⁶ Biedrība “Saules enerģijas asociācija” 07.02.2016. Priekšlikums par grozījumiem Elektroenerģijas tirgus likuma 30.¹ pantā.//Pieejams:

[http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/0/42ed941fc0399679c2257f6500419fbc/\\$FILE/3_255_12_16.pdf](http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/0/42ed941fc0399679c2257f6500419fbc/$FILE/3_255_12_16.pdf)

⁷ Priekšlikums likumprojektam “Grozījumi Elektroenerģijas tirgus likumā” (Nr.: 455/Lp12) izskatīšanai otrā lasījumā.

⁸ Latvijas Republikas Saeimas Tautsaimniecības, agrārās, vides un reģionālās politikas komisijas 16.11.2017. atbilde Nr.142.9/8-48-12/17.

arī ar principiem, kuri nosaka elektroenerģijas cenu veidošanos elektroenerģijas vairumtirdzniecības tirgū – proti, elektroenerģijas cenas nosaka elektroenerģijas lietotāju pieprasījums un ražotāju piedāvājums katras dienas konkrētai stundai. Balstoties uz to, elektroenerģijas tirgotāji, pieņemot tīklā no mājsaimniecībām to saražoto un mājsaimniecību elektroenerģiju, neizmantojot papildus finanšu risku apdrošināšanas instrumentus, nevar ticami un ekonomiski pamatoti garantēt mājsaimniecībai iespēju pēc pieprasījuma saņemt atpakaļ no tīkla patēriņam nepieciešamās elektroenerģijas piegādes līdzvērtīgā apjomā un par līdzvērtīgu cenu. Balstoties uz šiem apsvērumiem, ministrija uzskata, ka pakalpojums, kuru šobrīd neto norēķinu sistēmas ietvaros no elektroenerģijas tīklu operatora un elektroenerģijas tirgotāja ir iespējams saņemt mājsaimniecībām, nav uzskatāms par elektroenerģijas “glabāšanas” pakalpojumu, bet gan ir jāvērtē kā atbalsts lietotājam, nodrošinot tā saražotās, bet nepatērētās elektroenerģijas iepirkumu un realizāciju citiem patērētājiem. Tas atbrīvo lietotāju no nepieciešamības patstāvīgi realizēt elektroenerģijas tirgū saražoto elektroenerģiju un nodrošinot galalietotājam gūt ekonomisku labumu, saņemot izmaksu samazinājumu elektroenerģijai, kuru mājsaimniecība, atbilstoši Elektroenerģijas tirgus likuma 27.pantā⁹ noteiktajam, iepērk no elektroenerģijas tirgotāja un kuru ir saražojusi citi elektroenerģijas ražotāji.

Ekonomikas ministrija norāda, ka Elektroenerģijas tirgus likuma 30.¹ pantā ietvertā elektroenerģijas neto norēķinu sistēma paredz sistēmas operatora pienākumu, bet vienlaicīgi mājsaimniecības lietotāja tiesības izmantot elektroenerģijas neto norēķinu sistēmu. Savukārt mājsaimniecības lietotāji var gan pārdot elektroenerģiju tirgotājiem, gan arī uzkrāt to akumulatoros un izmantot pašpatēriņam. Ņemot vērā, ka elektroenerģijas neto norēķinu sistēmas izmantošana ir mājsaimniecības lietotāja brīvprātīga izvēle, likumdevējs ar Elektroenerģijas tirgus likuma 30.¹ pantu nav ierobežojis mājsaimniecības lietotāja tiesības, bet gan noteicis vienkāršotu kārtību, kādā mājsaimniecības lietotājs var nodot elektroenerģiju sistēmas operatoram, samazinot mājsaimniecības izdevumus par elektroenerģiju. Tā kā valsts nav ierobežojusi personas tiesības izvēlēties citu tam izdevīgāku veidu, kā saņemt samaksu par nodoto elektroenerģiju, tad Ekonomikas ministrija uzskata, ka nav pamata vērtēt mājsaimniecību gūto ekonomisko labumu no elektroenerģijas neto norēķinu sistēmas ārpus ekonomiskās efektivitātes apsvērumiem¹⁰, ko likumdevējs ir izdarījis, izveidojot elektroenerģijas neto norēķinu sistēmu.

Turklāt, pastāvot alternatīvām elektroenerģijas neto norēķinu sistēmai, neesot pamata uzskatīt, ka ar minēto tiesību normu tiek ierobežotas privātpersonu tiesības. Tieši pretēji - likumdevējs normatīvajā aktā, ietverot minētās tiesības, ir paplašinājis privātpersonām esošo tiesību apjomu, paredzot vienkāršotu kārtību maksājumu par elektroenerģiju samazināšanai. Ekonomikas ministrija vērsa tiesībsarga uzmanību, ka atbilstoši *RES LEGAL Europe* tiešsaistes datu bāzē¹¹ pieejamajai informācijai elektroenerģijas neto norēķinu sistēma ir ieviesta Itālijā, Dānijā, Nīderlandē, Beļģijā un Ungārijā. Beļģijas reģionā Flandrijā līdzīgi kā Latvijā no kopējā elektroenerģijas rēķina tiek atskaitīta samaksa par tīklā nodoto elektroenerģiju. Netiek veikta samaksa par elektroenerģiju, ja norēķinu periodā sistēmā tiek nodots vairāk elektroenerģijas, nekā patērēts. Ņemot vērā minēto, elektroenerģijas neto norēķinu sistēma ir vērtējama kā

⁹ Elektroenerģijas tirgus likuma 27.pants: Elektroenerģijas cenu nosaka ražotāji, tirgotāji un lietotāji, savstarpēji vienojoties, izņemot šajā likumā paredzētos gadījumus. Cenu darījumiem elektroenerģijas biržā nosaka saskaņā ar šīs biržas reglamentu.

¹⁰ M.Pētersons, Ekonomiskās efektivitātes apsvērumi juridiskajā argumentācijā, Jurista vārds, 2013.gada 10.septembris Nr.37 (788).

¹¹ www.res-legal.eu (apskatīts 2016.gada 6.aprīlī).

pasākums, lai veicinātu mājāsaimniecību iesaistīšanos elektroenerģijas ražošanā no atjaunojamajiem energoresursiem un valsts izvirzīto vides aizsardzības un enerģētikas mērķu sasniegšanā, nevis veids, kā tiek iepirkta mājāsaimniecību saražotā elektroenerģija. Līdz ar to elektroenerģijas neto norēķinu sistēma var tikt mainīta, mainoties valsts vides aizsardzības un enerģētikas mērķiem, piemēram, konstatējot efektīvākus līdzekļus to sasniegšanai.

Uz tiesībsarga uzdoto jautājumu par šobrīd spēkā esošajiem atbalsta mehānismiem saules enerģijas ražotājiem, Ekonomikas ministrija atbildēja, ka šobrīd neto norēķinu sistēma ir vienīgais atbalsta mehānisms, kas šobrīd tiešā veidā ir pieejams elektroenerģijas ražotājiem, izmantojot saules baterijas.

Attiecībā uz tiesībsarga uzdoto jautājumu par neto norēķinu sistēmas dalībnieku statusu, Ekonomikas ministrija puda viedokli, ka neto norēķinu sistēmas lietotājs ir uzskatāms gan par autonomo elektroenerģijas ražotāju, gan galalietotāju, jo neto norēķina sistēmas dalībnieka veiktās darbības atbilst likumā sniegtajām pazīmēm, un esošais normatīvais regulējums nodrošina arī neto norēķinu sistēmas dalībnieka iespēju izmantot katram no elektroenerģijas lietotāju statusam piekritošās tiesības un uzliet par pienākumu ievērot saistības, kuras izriet no katra no statusiem. Proti, būdams ražotājs, mājāsaimniecība, kura piedalās neto norēķinu sistēmā, iegūst tiesības patērēt savu saražoto elektroenerģiju, nemaksājot par šīs elektroenerģijas sadali un pārvadi, un nemaksājot OIK atbilstoši patērētās elektroenerģijas apjomam. Vienlaikus, ņemot vērā to, ka neto norēķinu sistēmas ietvaros mājāsaimniecība joprojām turpina iegādāties arī elektroenerģiju no energoapgādes komersantiem, kā arī turpina izmantot tīkla pakalpojumus, ministrijas vērtējumā, uz neto norēķinu sistēmas lietotāju ir attiecināms arī galalietotāja statuss un visas no tā izrietošās saistības, kas izriet no spēkā esošās sadales tīkla tarifu un OIK aprēķināšanas metodoloģijas, kā arī elektroenerģijas pieslēguma uzstādītās jaudas un faktiskā izmantošanas apjoma. Vienlaikus Ekonomikas ministrija skaidroja, ka gadījumā, ja mājāsaimniecība pieņem lēmumu atteikties no elektroenerģijas sadales sistēmas pakalpojumu un elektroenerģijas pieslēguma izmantošanas, uz to vairs nav attiecināms arī elektroenerģijas galalietotāja statuss un pienākums maksāt OIK. Tāpat mājāsaimniecībai, kura piedalās neto norēķinu sistēmā, ņemot vērā tās tehniskās iespējas, ir tiesības arī samazināt pieslēguma jaudu, šādi papildus samazinot izmaksas par pieslēguma jaudu izmantošanu un OIK.

Ekonomikas ministrija uzskata, ka elektroenerģijas neto norēķinu sistēma ir uzskatāma par taisnīgu un tā neaizskar privātpersonas Latvijas Republikas Satversmē garantētās tiesības.¹²

Tiesībsarga secinājumi un rekomendācijas

3. Ievērojot, ka iesniedzēji uzskata pārbaudes lietā vērtēto kārtību par netaisnīgu, tiesībsargs *obiter dictum* minēto kārtību vērtē caur taisnīguma principā ietvertu vienlīdzības principu.

Vienlīdzības princips izriet no Satversmes 91.panta pirmā teikuma, kas garantē, ka visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā.

Latvijas Republikas Satversmes tiesa (turpmāk – Satversmes tiesa) ir norādījusi, ka vienlīdzības principam ir jāgarantē vienotas tiesiskās kārtības pastāvēšana. Proti, tā

¹² Sk. Ekonomikas ministrijas 19.04.2018.atbilde Nr.2.13.101-1/2018/753 “Par mājāsaimniecību neto norēķinu sistēmu”.

uzdevums ir nodrošināt, lai tiktu īstenota tāda tiesiskas valsts prasība kā likuma aptveroša ietekme uz visām personām un lai likums tiktu piemērots bez jebkādam privilēģijām. Tas garantē likuma pilnīgu iedarbību, tā piemērošanas objektivitāti un bezkaislību, kā arī to, ka nevienam nav ļauts neievērot likuma priekšrakstus¹³. Tomēr šāda tiesiskās kārtības vienotība nenozīmē nivelēšanu, jo “vienlīdzība pieļauj diferencētu pieeju, ja tā demokrātiskā sabiedrībā ir attaisnojama”¹⁴.

Līdz ar to vienlīdzības princips pieļauj un pat prasa atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas atšķirīgos apstākļos, kā arī pieļauj atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas vienādos apstākļos, ja tam ir objektīvs un saprātīgs pamats¹⁵.

Tādejādi, izvērtējot apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 91. pantam, nepieciešams noskaidrot, vai:

- 1) vai un kuras personas (personu grupas) atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos;
- 2) vai apstrīdētā norma paredz vienādu vai atšķirīgu attieksmi pret šīm personām;
- 3) vai šādai attieksmei ir objektīvs un saprātīgs pamats, proti, vai tai ir leģitīms mērķis un vai ir ievērots samērīguma princips (samērīguma tests).¹⁶

3.1. Satversmes tiesa norādījusi, ka divas situācijas nekad nav pilnīgi identiskas. Salīdzināšanai jāizvēlas tāda situācija, kurai ir viena vai vairākas kopīgas pazīmes ar pārbaudāmo situāciju.¹⁷ Satversmes 91. panta pirmā teikuma aspektā noteicošais ir tas, vai vairākas personu grupas vieno kopīga uz tām visām attiecināma svarīga pazīme.¹⁸ Lai noskaidrotu, vai un kuras personu grupas atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos, ir nepieciešams noteikt galveno šīs grupas vienojošo pazīmi.¹⁹ Kopējam elementam ir jāapvieno abas situācijas zem viena virsējdziena.²⁰

Enerģētikas likuma 1.panta 18.apakšpunktā definēts, ka galalietotājs ir enerģijas lietotājs, kurš pērk enerģiju izlietošanai paša vajadzībām (galapatēriņam). Galalietotājs, kurš pērk un izlieto enerģiju savā mājāsaimniecībā paša vajadzībām (galapatēriņam), izņemot komercdarbības vai cita veida profesionālās darbības vajadzības, saskaņā ar Enerģētikas likuma 1.panta 29.punktu ir mājāsaimniecības lietotājs. Elektroenerģijas tirgus likuma 30. prim panta pirmajā daļā noteikts, ka vienīgi mājāsaimniecības lietotājs var būt neto norēķinu sistēmas dalībnieks.

Tādejādi no visiem galalietotājiem salīdzināmas divas mājāsaimniecību lietotāju grupas – mājāsaimniecību lietotājus, kas ir neto norēķinu sistēmas dalībnieki, un citi mājāsaimniecību lietotāji²¹, jo tiesībsarga ieskatā vienojošā grupu pazīme ir mājāsaimniecība un tas, ka elektroenerģija tiek patērēta pašu vajadzībām.

Taču mājāsaimniecības lietotāji, kuri ir arī neto norēķinu sistēmas lietotāji kā autonomie ražotāji²² nodod saražoto elektroenerģiju tīklā, lai saņemtu to atpakaļ no tīkla,

¹³ sk. Satversmes tiesas 2005. gada 14. septembra sprieduma lietā Nr. 2005-02-0106 9.1. punktu.

¹⁴ Satversmes tiesas 2001. gada 26. jūnija sprieduma lietā Nr. 2001-02-0106 secinājumu daļas 4. punkts.

¹⁵ sk. Satversmes tiesas 2001. gada 3. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2000-07-0409 secinājumu daļas 1. punktu.

¹⁶ Satversmes tiesas 2010. gada 2. februāra spriedums lietā Nr. 2009-46-01. Latvijas Vēstnesis, 04.02.2010., Nr.20.

¹⁷ Satversmes tiesas 2007. gada 4. janvāra spriedums lietā Nr. 2006-13-0103. Latvijas Vēstnesis, 17.01.2007., Nr.10.

¹⁸ Satversmes tiesas 2013. gada 19. novembra spriedums lietā Nr. 2013-09-01. Latvijas Vēstnesis, 21.11.2013., Nr.227.

¹⁹ Satversmes tiesas 2003. gada 4. decembra spriedums lietā Nr. 2003-14-01. Latvijas Vēstnesis, 05.12.2003., Nr.172.

²⁰ Autoru kolektīvs „Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības” Latvijas Vēstnesis, Rīga, 2011: 95.lpp.

²¹ Tādi mājāsaimniecību lietotāji, kas vienīgi pērk elektroenerģiju no publiskā tirgotāja, lai lietotu to paša vajadzībām.

²² Enerģētikas likuma 1.panta 2.apakšpunktā definēts, ka fiziskā persona, kas ražo elektroenerģiju, siltumenerģiju vai dzesēšanai nepieciešamo enerģiju nolūkā patērēt to paša vajadzībām vai lokālās siltumapgādes vai aukstumapgādes

kad tā tiem ir nepieciešama. Gadījumos, ja saražotās un nodotās elektroenerģijas apjoms ir nepietiekams atbilstoši neto norēķinu sistēmas dalībnieka pieprasījumam, neto norēķinu sistēmas dalībniekam ir iespēja pirkt citu ražotāju saražotu elektroenerģiju no publiskā lietotāja.

Secināms, ka mājsaimniecību lietotājiem, kas ir neto norēķinu sistēmas lietotāji, ir piemērojams duāls statuss, proti, tādi mājsaimniecības lietotāji, kas pie noteiktiem apstākļiem ir uzskatāmi arī par autonomiem ražotājiem.

Ekonomikas ministrija ir papildus skaidrojusi, ka neto norēķinu sistēma ir kā atbalsts, lai tās lietotāji, kad tie ir uzskatāmi par autonomiem ražotājiem bez papildus finanšu ieguldījumiem nodotu tīklā saražoto, bet nepatērēto elektroenerģiju, taču, saņemot elektroenerģiju no tīkla, lai arī proporcionāli tajā nodotās elektroenerģijas apjomam, tie būtu uzskatāmi par galalietotājiem kopumā, jo pērk par nulles tarifu citu ražotāju saražoto elektroenerģiju.

Tiesībsarga ieskatā minētais apgalvojums nav attaisnojams, ievērojot apstākli, ka, lai gan Latvijā nav izveidoti tīklā nodotās elektroenerģijas glabāšanas instrumenti, kopumā ir uzskatāms, ka neto norēķinu sistēmas dalībnieki saņem no tīkla elektroenerģiju, kas ir pielīdzināma pašu saražotajai.

Līdz ar to ir uzskatāms, ka minētās grupas ar vienojošo pazīmi – mājsaimniecību lietotāji atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos vienīgi brīdī, kad neto norēķinu sistēmas lietotājs patērē vairāk elektroenerģijas, nekā ir saražojis, un atbilstoši savam patēriņam pērk elektroenerģiju no publiskā tirgotāja kā jebkurš mājsaimniecības lietotājs. Laika posmos, kad neto patēriņš ir negatīvs vai pielīdzināms nullei, proti, kad neto norēķinu sistēmas lietotājs faktiski izmanto vienīgi sevis paša saražotās elektroenerģijas apjomu, minētās personu grupas neatrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos.

3.2. Secinot, ka attieksme pret personām, kas atrodas atšķirīgos apstākļos, ir vienāda, ir jāizvērtē, vai šāda vienāda attieksme ir attaisnojama, proti, vai tā ir noteikta ar leģitīmu mērķi un vai tā atbilst samērīguma principam.

3.2.1. Atbilstoši iepriekš minētajam Elektroenerģijas tirgus likuma regulējumam visiem Latvijas elektroenerģijas galalietotājiem, tātad visiem mājsaimniecības lietotājiem, ir pienākums proporcionāli savam elektroenerģijas patēriņam publiskajam tirgotājam segt saražotās elektroenerģijas obligātā iepirkuma izmaksas, kompensējot iepirkuma izdevumus. Minētais regulējums ir attiecināms arī uz neto norēķinu sistēmas lietotājiem, kad tie atrodas, kā iepriekš norādīts atšķirīgos apstākļos.

Latvijai saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 23. aprīļa Direktīvas 2009/28/EK par atjaunojamo energoresursu izmantošanas veicināšanu un ar ko groza un sekojoši atceļ Direktīvas 2001/77/EK un 2003/30/EK (turpmāk – Direktīva 2009/28/EK) 3.panta 1.punktu ir noteikts juridiski saistošs mērķis līdz 2020.gadam enerģijas bruto galapatēriņā sasniegt no AER saražotas enerģijas īpatsvaru līdz 40%, visām ES dalībvalstīm 2020.gadā kopīgi sasniedzot 20% tādas enerģijas īpatsvaru kopējā enerģijas galapatēriņā, kas ražota no atjaunojamiem energoresursiem.²³

---

vajadzībām, ir autonomais ražotājs. Vienlaikus konstatējams, ka tāds autonomais ražotājs, kurš ir mājsaimniecības lietotājs, ir atbrīvots no elektroenerģijas nodokļa maksājuma saskaņā ar Elektroenerģijas nodokļa likuma regulējumu.

²³ Ekonomikas ministrijas 03.04.2018. atbilde Nr.2.13.19.5-1/2018/1472 "Par enerģētiskas politiku attiecībā uz atjaunojamiem energoresursiem" 1.lpp.

Latvijas Republikā kā atbalsta mehānisms elektroenerģijas, kas saražota, izmantojot AER, veicināšanai tiek izmantota elektroenerģijas paaugstinātās cenas iepirkuma sistēma jeb tā saucamais “feed - in”²⁴ tarifa sistēmas atbalsta mehānisms.²⁵

Obligātā iepirkuma procedūra tika noteikta, pieņemot Elektroenerģijas tirgus likumu 2005. gadā. Elektroenerģijas obligātais iepirkums ir atbalsta mehānisms elektroenerģijas ražotājiem, paredzot tā finansēšanu no elektroenerģijas galalietotāju maksājumiem. Valsts sniedz atbalstu AER ražotājiem elektroenerģijas obligātā iepirkuma veidā, nosakot elektroenerģijas iepirkuma cenu atkarībā no izmantojamā resursu veida.²⁶

Konstatējams, ka neto norēķinu sistēma ieviesta ar 2013.gada 10.oktobra likumu “Grozījumi Elektroenerģijas tirgus likumā” (turpmāk – grozījumi). Grozījumu anotācijā norādīts, ka Ministru kabineta 2012.gada 28.augusta sēdes protokollēmuma (Nr.49 41.§) „Informatīvais ziņojums “Par atbalsta mehānismiem elektroenerģijas ražošanai, izmantojot atjaunojamās enerģijas resursus” 2.punktā noteikts, ka Ekonomikas ministrija līdz 2012. gada 1. oktobrim iesniedz Valsts kancelejā priekšlikumu grozījumiem Elektroenerģijas tirgus likumā, lai nodrošinātu, ka autonomam ražotājam, kas elektroenerģiju ražo mājāsaimniecības vajadzībām un, kas nav komersants, ir tiesības izmantot elektroenerģijas neto uzskaiti, ko veic sistēmas operators. Likumprojekts „Grozījumi Elektroenerģijas tirgus likumā” (turpmāk – likumprojekts) sagatavots atbilstoši 2012.gada 16.februāra Ministru kabineta rīkojuma Nr.84 „Par Valdības rīcības plānu Deklarācijas par Valda Dombrovska vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai” II nodaļas “Inovātīva un efektīva ekonomika” apakšnodaļai “Energētika konkurētspējīgai ekonomikai” 64. punktam, kurā noteiks, ka, lai 2020. gadā sasniegtu vismaz 40% atjaunojamo enerģijas resursu īpatsvaru enerģijas gala patēriņā, kompleksi Ministru kabinets risinās enerģētikas jautājumus apkures nodrošināšanā un elektroenerģijas ražošanā, transporta sektorā un energoefektivitātes jomā.²⁷

Pie tam, kā ir skaidrojusi Ekonomikas ministrija, neto norēķinu sistēma ir vērtējama kā pasākums, lai veicinātu mājāsaimniecību iesaistīšanos elektroenerģijas ražošanā no atjaunojamajiem enerģijas resursiem un valsts izvirzīto vides aizsardzības un enerģētikas mērķu sasniegšanā.²⁸ Proti, neto norēķinu sistēma tika ieviesta, jo mājāsaimniecībām nepastāv iespēja saņemt augstāku elektroenerģijas cenu, nekā tās tirgus cena vai maksu par uzstādīto jaudu, bet tās veic kapitālieguldījumus plašākas atjaunojamās enerģijas izmantošanas veicināšanai²⁹.

Apkopojot minēto, atzīstams, ka mērķis Latvijai līdz 2020.gadam enerģijas bruto galapatēriņā sasniegt no AER saražotas enerģijas īpatsvaru līdz 40%, ir leģitīms.

3.2.2. Lai izvērtētu, vai likumdevēja pieņemtā tiesību norma atbilst samērīguma principam, jānoskaidro:

1) vai likumdevēja lietotie līdzekļi piemēroti leģitīma mērķa sasniegšanai;

²⁴ Administratīvi piešķirtas tiesības atbalstāmajiem ražotājiem saražoto elektroenerģiju pārdot obligātā iepirkuma ietvaros par paaugstinātu tarifu, ko iepērk tirgotājs, savukārt izmaksas, kas rodas iepērkot elektroenerģiju, kompensē visi Elektroenerģijas galalietotāji proporcionāli to Elektroenerģijas patēriņam.

²⁵ Ekonomikas ministrijas 21.06.2013. atbilde Nr.421-2-6109 “Par atbildes sniegšanu”, 1.lpp.

²⁶ “Atjaunojamo enerģijas resursu izmantošanas pamatnostādnes 2006. – 2013. gadam (informatīvā daļa)”, 42.lpp., (Ministru kabineta 31.10.2006. rīkojums Nr.835).

²⁷ Likumprojekta „Grozījumi Elektroenerģijas tirgus likumā” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija)/Pieejams:

<http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/B271CC8481245B32C2257AB10042EB30?OpenDocument>

²⁸ Ekonomikas ministrijas 19.04.2018. atbilde Nr.2.13.101-1/2018/753 “Par mājāsaimniecību neto norēķinu sistēmu”, 6.lpp.

²⁹ Ekonomikas ministrijas 14.04.2016. atbilde Nr.451-1-3501 “Par elektroenerģijas neto norēķinu sistēmu”, 2.lpp.

- 2) vai šāda rīcība ir nepieciešama, tas ir, vai leģitīmo mērķi nevar sasniegt ar citiem, indivīda tiesības un likumiskās intereses mazāk ierobežojošiem līdzekļiem;
- 3) vai likumdevēja darbība ir samērīga jeb attaisnojoša, tas ir, vai labums, ko iegūst sabiedrība, ir lielāks par indivīda tiesībām un likumiskajām interesēm nodarīto zaudējumu.

Ja, izvērtējot tiesību normu, tiek atzīts, ka tā neatbilst kaut vienam no šiem kritērijiem, tad tā neatbilst arī samērīguma principam un ir prettiesiska.³⁰

Tiesībsarga ieskatā, vērtējot apstrīdētā regulējuma atbilstību samērīguma principam, Elektroenerģijas tirgus likuma 28. panta piektās daļas, 30. panta trešās daļas, 30.¹ panta trešās daļas, 30.² panta trešās daļas un pārejas noteikumu 53. punkta tiesību normas, kas paredz pienākumu neto norēķinu sistēmas dalībniekiem segt izmaksas proporcionāli savam elektroenerģijas patēriņam par obligātajā iepirkumā iepirkto saražoto elektroenerģiju, kompensējot publiskajam tirgotājam iepirkuma izdevumus, un Noteikumu Nr.50 17.punkts ir vērtējamas kopsakarā.

3.2.2.1. Lai secinātu, vai ar nosaukto Elektroenerģijas tirgus likuma 28. panta piektās daļas, 30. panta trešās daļas, 30.¹ panta trešās daļas, 30.² panta trešās daļas, pārejas noteikumu 53. punkta un Noteikumu Nr.50 17. punkta leģitīmais mērķis tiek sasniegts, konstatējams, ka šīs normas pieņemtas, “lai veicinātu elektroenerģijas ražošanu no AER un augstas efektivitātes koģenerācijā, Latvijā kā atbalsta instruments tiek izmantots elektroenerģijas OI un jaudas maksa par elektrostacijā uzstādīto elektrisko jaudu. Šobrīd papildus izmaksas, kas rodas atbalsta sniegšanas rezultātā, sedz visi Latvijas elektroenerģijas galalietotāji proporcionāli savam elektroenerģijas patēriņam, maksājot OIK, kas papildus elektroenerģijas cenai, sadales/pārvades tarifam un pievienotās vērtības nodoklim tiek iekļauta elektroenerģijas kopējā cenā.”³¹

Konstatēts, ka “sasniegtais AE³² īpatsvars 2013.-2014. gadā pārsniedz Direktīvas 2009/28/EK I pielikuma B daļā ietvertu indikatīvo mērķi par 3,05 procentu punktiem. Tas nozīmē, ka Latvijā 2013.-2014. gadā ir bijis vērojams progress AE plašākā izmantošanā. AE īpatsvara pieaugumu elektroenerģijas sektorā sekmējis atbalsta mehānisms, kas īstenots elektroenerģijas obligātais iepirkuma veidā.”³³

Ņemot vērā minēto, tiesībsargs uzskata, ka ar Elektroenerģijas tirgus likuma 28. panta piektās daļas, 30. panta trešās daļas, 30.¹ panta trešās daļas, 30.² panta trešās daļas un pārejas noteikumu 53. punkta regulējumu, kā arī saistīto Noteikumu Nr.50 17.punktu, likumdevējs izvēlējies noteikt visiem galalietotājiem piedalīties valstiski nozīmīga mērķa sasniegšanā un tas tiek sasniegts.

3.2.2.2. Vērtējot, vai leģitīmais mērķis ir sasniedzams ar citiem līdzekļiem, tiesībsargs norāda sekojošo.

Līdz grozījumu Elektroenerģijas tirgus likumā, kas izdarīti ar 2016.gada 19.jūnija likumu “Grozījumi Elektroenerģijas tirgus likumā” spēkā stāšanās dienai, ražotāji, kas elektroenerģijas ražošanai izmanto AER, varēja iegūt tiesības pārdot saražoto

³⁰ Satversmes tiesas 2013. gada 31. janvāra spriedums lietā Nr. 2012-09-01. Latvijas Vēstnesis, 01.02.2013., Nr.23 (4829).

³¹ Sk.: https://em.gov.lv/files/attachments/Zina_OIK_KZ_29.08.pdf (aplūkots 15.06.2018.).

³² Enerģija, kas ražota izmantojot AER.

³³ Ekonomikas ministrijas “Informatīvais ziņojums „Latvijas Republikas Trešais regulārais ziņojums atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 23. aprīļa Direktīvas 2009/28/EK par atjaunojamo energoresursu izmantošanas veicināšanu un ar ko groza un sekojoši atceļ Direktīvas 2001/77/EK un 2003/30/EK 22. pantam””.

elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros vai tiesības saņemt garantētu maksu par elektrostacijā uzstādīto elektrisko jaudu. Kā tika norādīts iepriekš neto norēķinu sistēmas lietotājiem pašiem jāveic kapitālieguldījumi ražošanas uzsākšanai, taču, lai uzsāktu elektroenerģijas ražošanu no AER, atbilstoši Ministru kabineta 2009.gada 11.augusta noteikumiem Nr.883 “Noteikumi par atļaujām elektroenerģijas ražošanas jaudu palielināšanai vai jaunu ražošanas iekārtu ieviešanai” jāsaņem atļauja no Ekonomikas ministrijas elektroenerģijas ražošanas jaudu palielināšanai vai jaunu ražošanas iekārtu ieviešanai (turpmāk – atļauja), tomēr šī atļauja nav devusi neto norēķinu sistēmas lietotājiem, kas to ir saņēmuši, tiesības piedalīties obligātā iepirkuma procedūrā.

Tādējādi likumdevējs ir izveidojis modeli, kurā ražotāji, lai sasniegtu kopīgo mērķi ir izvēlējušies ražot elektroenerģiju no AER, iespējams, saņemot valsts atbalstu, savukārt visiem Latvijas galalietotājiem noteikts pienākums atbalstīt mērķa sasniegšanu ar OIK maksājumiem.

Tomēr, kā izriet no Ekonomikas ministrijas iepriekš norādītā, neto norēķinu sistēma ir regulatīvs (ne finansiāls) atbalsta pasākuma veids³⁴, kas papildina esošo rīcības plānu³⁵ „Latvijas Republikas Rīcība atjaunojamās enerģijas jomā Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 23. aprīļa direktīvas 2009/28/EK par atjaunojamo energoresursu izmantošanas veicināšanu un ar ko groza un sekojoši atceļ Direktīvas 2001/77/EK un 2003/30/EK ieviešanai līdz 2020. gadam”³⁶, proti, papildus veids kā sasniegt mērķi.

Nav šaubu, ka kopīgā valstiski nozīmīga mērķa sasniegšanā ikvienam ir pienākums piedalīties. Taču, ievērojot samērīguma principu, noteiktajiem pienākumiem jābūt proporcionāliem.

Tiesībsarga ieskatā faktiski pastāv strīds par katra māsājniecības lietotāja atbalsta formu kopējā leģitīmā mērķa sasniegšanā – vieni maksā OIK, proporcionāli nopirktās elektroenerģijas apjomam, savukārt otri, kas ir vienlaikus neto norēķinu sistēmas lietotāji, paši saražo elektroenerģiju no AER, kas vienlaikus tiek uzskaitīta kopējā Latvijas atjaunojamo energoresursu bilancē. Tā “2013.gadā no saules saražotā atjaunojamā enerģija ir mazāka par procentu Latvijas atjaunojamo energoresursu bilancē, neskatoties uz to, ka pasaulē saules energotehnoloģijas tiek uzskatītas par vienu no nozīmīgākajiem nākotnes enerģijas avotiem”³⁷. Tas, cik lielā mērā saules elektroenerģijas ražotāji saņem valsts atbalstu ir valsts politiskās izšķiršanās solis, taču neapšaubāmi ir, ka no saules saražotā atjaunojamā enerģija tiek uzskaitīta Latvijas atjaunojamo energoresursu bilancē.

³⁴ Pasākumi, kas veikti iepriekšējos 2 gados un/vai ko ir plānots veikt valsts līmenī, lai sekmētu no atjaunojamiem resursiem ražotas enerģijas pieaugumu, ņemot vērā indikatīvo līkni valsts atjaunojamo energoresursu mērķu sasniegšanai, kā izklāstīts atjaunojamās enerģijas valsts rīcības plānā//Ekonomikas ministrijas “Informatīvais ziņojums „Latvijas Republikas Trešais regulārais ziņojums atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 23. aprīļa Direktīvas 2009/28/EK par atjaunojamo energoresursu izmantošanas veicināšanu un ar ko groza un sekojoši atceļ Direktīvas 2001/77/EK un 2003/30/EK 22. pantam”” 2.tabula “Visu rīcībpolitiku un pasākumu pārskats”, 9.lpp.//Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40379613>

³⁵Latvijas Republikas Rīcība atjaunojamās enerģijas jomā Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 23. aprīļa direktīvas 2009/28/EK par atjaunojamo energoresursu izmantošanas veicināšanu un ar ko groza un sekojoši atceļ Direktīvas 2001/77/EK un 2003/30/EK ieviešanai līdz 2020. gadam//Nav pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40187012&mode=mk&date=2010-10-12>

³⁶ Ekonomikas ministrijas “Informatīvais ziņojums „Latvijas Republikas Trešais regulārais ziņojums atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 23. aprīļa Direktīvas 2009/28/EK par atjaunojamo energoresursu izmantošanas veicināšanu un ar ko groza un sekojoši atceļ Direktīvas 2001/77/EK un 2003/30/EK 22. pantam”” 2.tabula “Visu rīcībpolitiku un pasākumu pārskats”, 9.lpp.//Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40379613>

³⁷ Ministru kabineta 2016.gada 9.februāra rīkojums Nr.129 “Par Enerģētikas attīstības pamatnostādņem 2016.-2020. gadam”, Enerģētikas attīstības pamatnostādnes 2016.-2020.gadam (Informatīvā daļa), 3.1.1. nodaļas “Atjaunojamie energoresursi” 11.rindkopa.

No minētā tiesībsargs secina, ka neto norēķinu sistēmas lietotāji, laikā, kad tie nodod tīklā saražoto, bet nepatērēto elektroenerģiju, kas ražota no saules enerģijas, piedalās leģitīmā mērķa sasniegšanā un sasniedz leģitīmo mērķi. Līdz ar to neto norēķinu sistēmas lietotāji piedalās leģitīmā mērķa sasniegšanā gan nododot kopējā tīklā saražoto saules elektroenerģiju, gan veicot OIK maksājumus.

3.2.2.3. Vērtējot, vai likumdevēja konkrētā rīcība, ieskaitot no saules saražoto atjaunojamo enerģiju Latvijas atjaunojamo energoresursu bilancē un uzliekot pienākumu veikt noteiktus OIK maksājumus, ir attaisnojoša jeb samērīga, tiesībsargs pauž nostāju, ka nav samērīgi neto norēķinu sistēmas lietotājiem noteikt pienākumu segt izmaksas proporcionāli savam elektroenerģijas patēriņam par obligātajā iepirkumā iepirkto saražoto elektroenerģiju, kompensējot publiskajam tirgotājam iepirkuma izdevumus.

Tiesībsargs uzskata, tā kā neto norēķinu sistēmas lietotāja saražotā un nepatērētā kopējā tīklā nodotā un atpakaļ saņemtā elektroenerģija tiek ieskaitīta Latvijai ar 2009.gada 23.aprīļa Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2009/28/EK par atjaunojamo energoresursu izmantošanas veicināšanu un ar ko groza un sekojoši atceļ Direktīvas 2001/77/EK un 2003/30/EK noteiktā AER īpatsvara kopējā enerģijas galapatēriņā mērķa izpildei, tā nav apliekama ar OIK maksājumu.

4. Apkopojot visu iepriekš minēto, tiesībsargs secina, ka Elektroenerģijas tirgus likuma 28.panta piektā daļa, 30.panta trešā daļa, 30.² panta trešā daļa un pārejas noteikumu 53.punkts, ciktāl tie nosaka pienākumu visiem Latvijas elektroenerģijas galalietotājiem segt izmaksas proporcionāli savam elektroenerģijas patēriņam par obligātajā iepirkumā iepirkto saražoto elektroenerģiju, kompensējot publiskajam tirgotājam iepirkuma izdevumus, Elektroenerģijas tirgus likuma 30.¹panta daļas vārdi “vai citiem normatīvajos aktos noteiktajiem maksājumiem” un Noteikumu Nr.50 17.punkta vārdi “un OIK par visu no kopējā tīkla saņemto elektroenerģiju saskaņā ar tirgotāja izrakstīto rēķinu” neatbilst Latvijas Republikas Satversmes 91.panta pirmajam teikumam.

5. Ievērojot secināto, tiesībsargs vērš uzmanību, ka valsts lielākais pienākums ir laba pārvaldība. Tās būtība un jēga ir taisnīguma nodrošināšanā. Tātad valsts pamatuzdevums ir nodrošināt taisnīgumu.

Lai novērstu netaisnīgo situāciju, tiesībsargs rekomendē **atbilstoši iepriekš secinātajam grozīt Elektroenerģijas tirgus likuma regulējumu, kas paredz netaisnīgu attieksmi pret neto norēķinu sistēmas lietotājiem, un noteikt, ka neto norēķinu sistēmas lietotāji OIK maksā tikai par pozitīvu neto patēriņu, tas ir, par no elektrotīkla saņemtās elektroenerģijas un elektrotīklā nodotās elektroenerģijas apjoma pozitīvu starpību.**

Vienlaikus, ņemot vērā, ka Ekonomikas ministrija ir uzsākusi darbu pie neto sistēmas tālākās attīstības izvērtēšanas, novērtējot optimālo dalībnieku skaitu, sistēmas priekšrocības un trūkumus kopumā, tai skaitā, vērtējot iespējas neto norēķinu sistēmas lietotājiem nepiemērot obligāto iepirkuma komponenti, ņemot vērā, ka neto norēķinu sistēmas lietotāji pēc privātas iniciatīvas veic kapitālieguldījumus atjaunojamās enerģijas plašākas izmantošanas veicināšanai,³⁸ tiesībsargs vērš uzmanību uz jau noteikto valsts

---

³⁸ Ekonomikas ministrijas 03.04.2018. atbilde Nr.2.13.19.5-1/2018/1472 “Par enerģētikas politiku attiecībā uz atjaunojamiem energoresursiem” 3.lpp.

apņemšanos Enerģētikas attīstības pamatnostādnēs 2016.–2020. gadam, ka “attīstoties atjaunojamās enerģijas uzglabāšanas iespējām, būtiska uzmanība būtu jāpievērš enerģijas akumulēšanas un uzkrāšanas risinājumiem, kā arī saules energotehnoloģiju kombinēšanai ar citiem atjaunojamajiem energoresursiem. Šāda pieeja nodrošina ilgtspējīgu energoapgādi un ļauj optimāli izmantot pieejamo saules starojuma potenciālu.”³⁹ Līdz ar to, tiesībsarga ieskatā, palielinot atbalsta apjomu, vienlaikus modernizējot neto norēķinu sistēmu, būtu iespējams sasniegt lielāku apjomu saules saražotās atjaunojamās enerģijas.

Ņemot vērā iepriekš minēto, un pamatojoties uz Tiesībsarga likuma 11.panta 4.punktu, kas nosaka, ka tiesībsarga funkcijās ir jautājumos, kas saistīti ar cilvēktiesību un labas pārvaldības principa ievērošanu, atklāt trūkumus tiesību aktos un to piemērošanā, kā arī veicināt šo trūkumu novēršanu, un saskaņā ar Tiesībsarga likuma 25.panta pirmo, trešo un ceturto daļu pārbaudes lieta ir pabeigta, nosakot rekomendācijas ievērošanas pārbaudi 2019.gada 10.februārī.

Ar cieņu
tiesībsarga vietniece

I.Piļāne

---

³⁹ Ministru kabineta 2016.gada 9.februāra rīkojums Nr.129 “Par Enerģētikas attīstības pamatnostādnēm 2016.-2020. gadam”, Enerģētikas attīstības pamatnostādnēs 2016.–2020.gadam (Informatīvā daļa), 3.1.1. nodaļas “Atjaunojamie energoresursi” 11.rindkopa.